

**-Aşka Boyanmış Bir İdeal-
Nurettin Topçu'nun Düşüncesinde
Eğitim ve Öğretime Dair Bir Mülahâza**

“Şer, şefkatle tedavi edilir.”

“Bir de kalkmış belki kendimden birine, ondan öbürüne geçer, bir merhamet yangını çıkar da bütün ülkeyi sarar diye tımarhanelik bir hayalin peşine düşmüş gidiyorum” diyordu Necip Fazıl Kısakürek'in Reis Bey'i. Tıpkı Reis Bey gibi Nurettin Topçu da “merhamet” diye sesleniyor yazdığı onlarca eserin satır aralarında. Büyük bir düşünürün kıymetli fikirlerini kısacık bir mülahazaya sığdırmak, fikre merhametsizlik olsa da bir eğitimci olarak “Türkiye'nin Maarif Davası” ile ilgili okur notlarımı bu yazıda paylaşmak istiyorum.

Sorbonne gibi bir üniversitede o tarihlerde doktora yapan ilk Türk olan, tez savunması hocaları tarafından ayakta alkışlanan, kendisine teklif edilen ödülleri kabul etmeyerek onların yerine sadece üniversitenin kapısında bir gün dahi olsa Türk bayrağının dalgalanmasını isteyen ve bu arzusu gerçekleştirilen Topçu, kendisine yapılan tüm teklifleri geri çevirerek ülkesine dönmüştür. Bir mütefekkir olarak yeri üniversite olması beklenirken kırk yıl liselerde öğretmenlik yapmaya mecbur edilmiş Cumhuriyet Dönemi düşünce insanlarından Nurettin Topçu, bütün hayatını bu memleketin meselelerini anlamaya, çözüm üretmeye adanmıştır. İdealizmini kaybetmeden milli kimliği yeniden inşa etmek için *maarif davası* olarak adlandırdığı eğitim meseleleri ve esasında ahlâk üzerinde durmuştur.

Maarif yani eğitim meselesini bir ölüm kalım mücadelesi olarak ele alır düşünür. Zira bir milletin kökleriyle ilişkisini muhafaza eden, onu büyütüp besleyen eğitim hizmetleri olduğu gibi kendi köklerini yok edecek, ecdadıyla bağlarını koparıp taklitçi, kimliksiz bir millet inşa edecek olanda eğitimidir. Türkiye’de yüzyıldan fazla bir zamandır yapılan maarif çalışmalarının bu milleti, Fransız, İngiliz, Alman ve günümüzde de Amerikan kültürüne emanet ettiğini, savaş meydanlarında değil asıl bu maarif meselesinde yenildiğimizi acı bir şekilde dile getirmektedir. Zira ruhi şahsiyeti inşa etmek, eğitimin işidir. Eğitim, düşünürün ifadesiyle maarif meselesi ilkokuldan üniversiteye her açıdan ciddiyetle ele alınmalı, binası, öğretmeni, öğrencisi, müfredatı bir hakikat arayışında olan felsefesiyle topyekün değerlendirilmelidir.

Ona göre çocukluktan yetişkinliğe kadar tüm süreçlerde bir mili şuur oluşturmanın yolu maarif alanında yeni inkılaplar yapmaktır. Zira millet ruhunu yapan, maariftir.¹ Fert gibi milletin tabiatı da atalarımızdan aldığımız miras ve eğitimle şekillenir. Kendi özünden neşv ü nema bulmayan bir maarif, taklitçi, birbirine düşman, ortaya bir hayat değeri koyamayan, şahsi bir sanat ve din anlayışına sahip olmayan mektebe girdiği gibi çıkan fertler meydana getirecektir. Nurettin Topçu, eğitimin bütün kademelerini tek tek incelerken temel aldığı

¹ Topçu, Nurettin, *Türkiye'nin Maarif Davası*, Dergay yay. İstanbul, 4. Bsk. Aralık 1998, s. 27.

felsefenin ana noktası, merhamettir. Çocuğa ilk öğretilecek husus, hürmettir. “Hürmet ibadetin temeli, ruhudur.” Kendisine, hemcinsine, kâinata merhamet nazarıyla bakmayı öğrenen çocuğun temel gayesi, Hira Mağarasından bin dört yüz yıl önce kainatta yankılan sesin peşine düşmek olacaktır. Bu sesin ilhamıyla hakikatin peşinden koşacak, hizmet aşkına dönüşen merhametiyle bu âlemin ihtiyaçlarına cevap verecektir.²

Düşünür, ruhi şahsiyetin bir nakış gibi merhametle, hürmetle içten dışa doğru bir kanaviçe gibi işlenmesi gerektiğini söyler. Aksi takdirde maddi şahsiyete kıymet verilecek, bundan da ancak hoyratlık ortaya çıkacaktır. Ruh yerine bedeni yüceltmek, insanı ihtiraslarının kölesi yaparak birbirini spor müsabakalarında boğazlayacak noktaya gelen, sanat zevki olmayan, maddiyat peşinde koşan, başarıyı sadece diploma olarak ölçen aşksız, kindar bir nesil ortaya çıkaracaktır.³ Düşünür o günden bugüne hiçbir şeyin değişmediğini fısıldar gibi; *“Bu günkü gençlik, gülmek eğlenmek için yaşamaktadır. Gencimizin ruhu sarsıntı halindedir. Gençler spor, siyaset ve kazançtan ibaret üçüzlü hayat maddeciliğine daha beşikten başlayarak meftun yetişmektedirler”* demektedir.⁴ Topçu önce durum tespiti yapmış, eğitimin aksayan yönlerini, yapılan yanlış uygulamaları, muallimin, talebenin, mektebin olduğu hali ve olması gerektiği durumu birer birer resmetmiştir. Batıda eğitim almış bir münevver olarak en ufak bir eziklik duygusu yaşamadan meseleleri ele almakta, bir millet şuuru oluşturmanın yolunun çocukluktan başlayarak o çocuğun yetişeceği şehirleri inşa etmeye kadar bir ufuk çizmektedir. Öyle ki şehirler, çocuğun ruhunu inkişaf ettirecek yapıda olmadığına o çocuğun ruhu boğulacak ve dolayısıyla bir milletin de geleceği yok olacaktır.

Mektep sadece dört duvarı olan bir bina değildir. Bir şahsiyet aşılama, bir ruh verme müessesesidir. Bütün bir kâinata merhamet aşısı yapacak bir nesil için her bina eğitim vermeye müsait olmamaktadır. *“Mekanını yapamadığımızdan bellidir ki, işin ruhunu bilmiyoruz. Mektebi ruha idrak etseydik mekânda da yerine getirebilirdik... Eğer bu milletin azamet ve tarihine yaraşır milli mektebi, kendi varlığını hakkıyla ortaya koyabilmiş olsaydı, bugün ne dini ticaret vesilesi yapan mevlidci ve duacıların serseri feryadlarının şehrin sokaklarına serpilmesine dini kültür diyenlerin, ne de tarihini altından bir dehliz gibi dolduran Türk büyüklerinin ismini anmayı milli küfür gibi bir şey sayıcı zavallı nesillerin karşısında olurduk”*⁵ diyerek üzüntüsünü dile getirmektedir.

Okul yerine mektep kelimesini kullanan Topçu, bir Türk mektebi binasının olmadığını söylemekle beraber eğitimin illâ ki, dört duvar arasında olmayacağını ifade etmektedir. Düşünür, milli mektep fikri üzerinde durmuş ve ders, talebe, muallim ve mektebin milli mektebin dört duvarı olduğunu vurgulamıştır. Şöyle tarif eder Topçu, mektebi *“...bir mektep ki, bizi kendi ruhumuza kavuştursun; her hareketimizin ahlâkî değeri olduğunu tanıtsın, hayâya hayran gönüller, insanlığı seven temiz yürekler yetiştirsın; her ferdimizi milletimizin tarihi içinde aratsın, vicdanlarımıza her an Allah’ın huzurunda yaşamayı öğretsin. Bu mektepte edebiyat, tarih ve felsefe kültürü başta gelecek ve onun yetiştiricileri sadece bir memur değil, örnek insan olacaktırlar.”*⁶ Ders, hakikatlerin araştırıldığı en temiz Türkçeyle

² A.g.e, s. 111-113.

³ A.g.e. s. 110.

⁴ A.g.e.s. 75.

⁵ A.g.e. s. 99-100.

⁶ A.g.e. s. 42.

içten dışa bir yolculuğun yapıldığı bir yerdir. İlk öğretimin gayesi kalbin terbiyesi, orta öğretimin gayesi ise akıl terbiyesidir. Yüksek öğretim ihtisas için vardır. İlk okulda dindeki aşk ideali aşılır çocuğa. Bu aşk idealiyle çocukta hayata ve başkalarına dair sevgi oluşacak, başta kendisi olmak üzere merhamet nazarıyla bakmayı öğrenecektir, kainâta. Orta mektepte ve lisede aklını terbiye eden genç, hem Doğu'nun hem Batı'nın alimlerini en ufak aşağılık duygusuna kapılmadan bilecek, bütün ilim dünyasını milletler üstü bir anlayışa kucaklayacak ancak ilim ve sanatını milli bir zihni yapıyla inşa etmesini bilecektir. Bu bağlamda Nurettin Topçu, ilk öğretimde ve lisede musikiye büyük bir önem vererek derse başlamadan önce talebelere musiki dinletilmesi gerektiğini, insan ruhunu ulviyete taşıyacak olan musikiyi dinlemenin gençlere tesirinin birçok nasihat, konferans ve sözden daha etkili olacağını ifade eder. Ahlaki kültürün başlıca konusunun musiki olduğunu ve milletçe bu terbiyeyi edinmeye muhtaç olduğumuzu ifade etmektedir.

Müfredat hakkında geniş değerlendirmeler yapan düşünür, müfredatın ve talebenin bilgisinin değerlendirilmesi olan imtihanların ders hocaları tarafından değil de bağımsız bir komisyon tarafından yapılması gerektiğini, bu sayede muallimin sadece kendisini geliştirmek ve yetiştirmek için uğraşacağını ifade eder. Muallimlerin kendilerini geliştirmek için uğraşmadığını, öğretmenler odasında siyaset, spor, para konuşulduğunu esefle dile getirerek ideal muallimliğin zamanında derse girip çıkmak ve okul müdürüne itaat olarak tanımlandığını, bunun da muallimle ilim adamı arasında bir uçurum yaratarak muallimi sıradan bir memur seviyesine indirdiğini üzüntüyle dile getirmektedir. Zira ona göre muallimin mesuliyetleri çoktur. Ticaretten siyasete, fertlerden aileye tüm toplum katmanlarında mevcut olan sorun ve ahlaksızlıklardan muallimin mesul olduğunu, her birimizin ruh yapısını muallimlerin şekillendirdiğini ve bu yüzden muallimin her şeyden evvel bir sanatkâr olması gerektiğinin altını çizmektedir. Muallim işini aşk ile yapıp bu kutsal vazifeden başkaca bir iş görmeyen, ibadet şuuruyla talebesinin hem kalbini hem ruhunu hem de zihnini işleyen kişidir.⁷ Muallim model olmalıdır her şeyden önce, fikri, düşüncesi hür olmalıdır. En temel vazifesi, Nurettin Topçu'nun üzerinde en çok durduğu konu olan merhamet aşını yapacak kişi muallimdir. *“...Ruhumuza aşılar yapan doktor olarak muallim, ruh dünyamızın hem duygu hem bilgi hem de irade bölgelerinde tedavisini ve aşılarını yapmaya mecburdur. Şayet bunlardan bir kısmı ihmal edilirse ruhî yapı buhran içinde kalır, sayıklar ve kendine gelemez. Duygular sahasında eğitim en küçük yaşta başlayacaktır. Kalbe yapılan ilk aşı, merhamet aşısıdır. Sonra, hemcinsini sevmek ve sevdiği için aldatmamak, ihmâl etmemek aşıları yapılır, cemaat sevgisi verilir. Böylece aşkın terbiyesinden sonra ferdin şahsiyeti işlenir. Her hareketinde kendinin olma, kendi kendine bağlı kalma aşıları verilir. Arkasından mesuliyet duygusu gelir ve fert, bu köprü vasıtasıyla hareketlerin âlemine aktarılır...”⁸*

Muallime büyük vazifeler yükleyen Nurettin Topçu, aynı şekilde talebeyi de toplumda çok önemli bir mevziye yerleştirir. Talebelik başlı başına bir iştir ve o, toplumun önünde gitmesi gerekendir. Avare insanlar gibi yürümez. Şehirlerin manevi zabitaları olan din adamlarının hemen yanında olması gereken, talebelerdir. “Siz büyük adamlarsınız, halka karışmak size yakışmaz! Siz halkın önünde yürüyeceksiniz!” diyerek salt diploma ve gelecekte

⁷ A.g.e. s. 69.

⁸ A.g.e s. 68.

bir mevki edinme gayesiyle talebe olunmayacağını “*disiplinin kainattaki nizam gibi bir zaruret olduğuna, inanmış, diğer içtimai sınıf insanlarına örnek olacak kabiliyette bir üstün namzedidir. Çocukluk mesleğini hakkıyla başarmış, talebelik mesleğine siyasi maksatlı dernekçilik, sporculuk, izcilik gibi çok küçük meslekleri bulaştırmayan şerefli insandır*”⁹ diyerek ulvi bir vazife yüklemektedir.

Burada Topçu'nun eğitimle ilgili önerilerine de kısaca değinmemiz yerinde olur. Topçu'ya göre lise tahsilinin son iki yılında ihtisaslaşmaya gidilmesi yetersizdir. Lise eğitimi tamamen ihtisaslaşma üzerine temellendirilmeli, her şeyden biraz bir şey öğretmek yerine talebenin derinleşmesi sağlanmalıdır. Lise tahsili yapamayacaklar için de köylerde ziraat, teknik gibi alanlarda iş mektepleri açılmalı, aritmetik, tarih ve din dersleri okutulmalıdır. İlk öğretimden liseye kadar öğrencilere irade eğitimi verilmeli, ahlak, estetik, metafizik, sanat eğitimi yapılmalıdır. Eğitimin ilk öğretimden liseye kadar döne döne tekrarının yapılması, ihtisaslaşmanın olmaması, aşağılık duygusuyla dilimize yabancı kelimelerin sokulması, ilim hayatımızın günlük hayatın realitesine teslim edilmesi, ruhun bilgisinden ziyade madenin bilgisinin verilerek müsbet ilimlerin müfredatının cansız bir yığına dönüşmesi, dini öğretinin bir rivayet bilgisine indirgenerek ruhun inşasından vazgeçilmesi gibi hususlar gençlikte tarifsiz yaralar açmış, Türk milletinin istikbalini tehlikeye atmıştır.

Hâsılı, Topçu'nun dile getirdiği hususlar gerçekte bugün için de güncelliğini korumaktadır. Nicelikten ziyade niteliklerin altının çizildiği konular göz önünde bulundurulursa, özellikle günümüz talebeleri/gençliği açısından, yukarıda dile getirilen metod ve önerilerin ne kadar yerinde olduğu görülür. Bu açıdan düşünürün, Maarif Davası isimli eserinin, hemen her muallimin kütüphanesinde bulunması gerektiği kanaatindeyiz.

⁹ A.g.e. s. 101.